

»STROSSMAYER I EKUMENSKI DIJALOG«

ANTUN ČEČATKA*

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu
Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku
Đakovo, Hrvatska
2005.

Primljeno: svibanj

Venecijansko sveučilište »Ca` Foscari« (Interdipartmentalni centar za balkanske studije) upriličilo je o 100. obljetnici smrti Josipa Jurja Strossmayera, đakovačkog biskupa (+15. travnja 1905.) 14. i 15. veljače 2005. u Venezueli znanstveni skup pod naslovom »Strossmayer i ekumenski dijalog« - u suradnji s Institutom za ekumenske studije »San Bernardino« i Teološkim studijem »Generalnog učilišta Marcianum«, uz potporu UNESCO-va ureda Fondacija Venecija za istraživanje o miru, a pod pokroviteljstvom Venecijanskog patrijarhata i rektora Sveučilišta Ca` Foscari. Radni dio skupa započeo je u ponedjeljak poslijepodne tako da je direktor *Centra za balkanske studije* izrazio dobrodošlicu, a rektor Sveučilišta »Ca` Foscari« Pier Francesco Ghetti pozdravio skup. Prvo izlaganje imali su dr. Marcella Ferraccioli i dr. Gianfranco Giraulo iz Venecije, pod naslovom »Katolici i pravoslavni u venecijanskom dijelu Balkana u posljednjih pedeset godina Republike«, gdje su na temelju arhivske građe oslikali etnički konfesionalni sastav prostora u Dalmaciji koji je bio pod Venecijom, kao i poteškoće i sukobe koji su znali iskrnuti između katolika i pravoslavnih; valjalo je rješavati i sučeljavanja do kojih je dolazilo s obzirom na jurisdikciju koju su vršili hijerarzi dvaju Crkava.

U drugom predavanju, »Strossmayer, đakovački biskup«, dr. Andrija Šuljak iz Đakova je posebno istaknuo biskupovo pastoralno djelovanje, koje nije toliko poznato, ili se čak stavljalo u pitanje. Naglasio je kako je Đakovačka ili

* Doc. dr. sc. Antun Čečatka, Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, Petra Preradovića 17, 31 400 Đakovo, Hrvatska.

Doc. D. Sc. Antun Čečatka, University J. G. Strossmayer of Osijek, Catholic Faculty of Theology in Đakovo, Petra Preradovića 17, 31 400 Đakovo, Croatia.

Bosanska i Srijemska biskupija u doba kad ju je Strossmayer preuzeo bila pastoralno dobro uređena, ali i to da je biskup uvelike pridonio da se Biskupiju organizira, vodi i u njoj pastoralno djeluje na suvremen način. Osobitu je brigu posvetio duhovnoj izgradnji i teološkoj izobrazbi svećenika, teološki je studij prilagodio traženoj reformi i obogatio, prisustvovao je završnim ispitima, nadarenije je studente slao na daljnju izobrazbu i izvan Hrvatske. Desetak je puta obišao svaku župu u biskupiji, odmah je pomišljao i doskora započeo graditi novu stolnu crkvu, koja će zajedno s drugim ustanovama Đakovo učiniti pravim središtem biskupije.

Godine 1873. biskup utemeljuje Glasnik biskupija đakovačke ili bosanske i srijemske, gdje se uz redovite obavijesti donose raznovrsni prilozi svećenika, a i sam biskup piše za puk i svećenike poznate korizmene, pastoralne poslanice, u kojima razrađuje teološka i crkvena pitanja od značenja za suvremeni trenutak. To je bio vrlo suvremen način dodira s pastvom i prezbiterijem. Godine 1877. osniva homiletski list, uspijeva da se iste godine tiska biskupijski katehetski priručnik, 1878. daje tiskati biskupijski obrednik na hrvatskom jeziku, a iste godine određuje da se u misi upotrebljava evanđelistar na hrvatskom jeziku, dok 1880. osniva u Đakovu biskupijsku tiskaru. U Đakovo dovodi redovnice sv. Vinka, koje će nakon deset godina zamijeniti Družba sestara sv. Križa iz Švicarske, za koju dovršava gradnju samostana te im povjerava odgoj i izobrazbu ženske mladeži. Strossmayer je, dakle, razvijao veoma suvremeno pastoralno djelovanje, pri čemu je očita ne samo želja da narod živo vjeruje Bogu, nego da i svjetovnjaci laici djelatno sudjeluju u oblikovanju društvenog života.

Potom je don Marco Scarpa iz Venecije izlagao »Strossmayerove ideje na I. vatikanskom koncilu«. Predavač je nizao magistralne biskupove zamisli što ih je iznosio u svojih pet govora, i ukazivao na to kako je biskup njihovo temeljno obrazloženje nalazio u crkvenoj i svjetskoj suvremenosti. Bilo da se radilo o ustroju Crkve ili službama u Crkvi, o obnovi u Crkvi, o obnovi rimskih kongregacija i kardinalskog zbora, o otvorenosti prema drugim kršćanima, o papinskoj nepogrešivosti, ili češćem održavanju sabora, biskup je za sve te zamisli i nakane živo nalazio opravdanje u sadašnjem trenutku, u suvremenom vremenu, suvremenim potrebama Crkve i svijeta - što je izlaganje učinilo gipkim i vrlo suvremenim.

Potom je dr. Slavko Slišković iz Zagreba u predavanju »Strossmayer i Rim« vrlo bogato oslikao biskupov odnos prema Rimu i papi te pri tomu istaknuo da to što je inače gajio veliko poštovanje, biskupa nije priječilo da u odnosu prema Rimu i papi slijedi svoje uvjerenje, iznad svega pak svoju savjest. Tako se on znao diviti i papi Piju IX., no prema nekim je njegovim postupcima,

osobito za trajanja sabora, znao biti veoma kritičan. Prema papi Leonu XIII. gajio je istinsko poštovanje, surađivao je s njim, pridonio je da Papa proširi kult sv. Ćirila i Metoda na cijelu Crkvu, ali nije uspio, na primjer, postići da se glagoljska liturgija proširi na cijelu Hrvatsku, kao ni to da se - kako je zajedno s biskupom Stadlerom želio i radio - gostinjac sv. Jeronima u Rimu odredi kao Hrvatski kolegij, koji bi u prvom redu služio za višu izobrazbu svećenika. To, kao i druge okolnosti, svjedoče o vrlo složenim i teškim crkvenim i političkim prilikama i uvjetima u kojima je biskup djelovao.

Sutradan prijepodne rad skupa odvijao se na Institutu za ekumenske studije *San Bernardino*, gdje su predavanja uslijedila nakon pozdrava pročelnika Instituta Roberta Giralda, ofm. Niz je otpočeo dr. Francesco Leoncini iz Venecije s izlaganjem »Kulturni i politički kontekst Strossmayerove misli«, u kojem je iznijansirano predočio složeno europsko kulturno i političko stanje kao posljedicu odnosa među germanskim, romanskim i slavenskim narodima, odnosno protestantskim, katoličkim i pravoslavnim etosom. Ta velika raznolikost znala je davati i nade, no nerijetko je i razočaravala i stvarala velike poteškoće. U svemu će se tomu ova ili ona Strossmayera zamisao pokazati nestvarnom ili, bolje, neostvarivom, a uvjetovale su to u stvari vrlo složene kulturne, političke i crkvene okolnosti.

Dr. Antun Čečatka iz Đakova izlagao je pod naslovom »Strossmayerov ekumenizam«. Iako termin *ekumenizam* još nije postojao, u izlaganju se pokušalo istaknuti neke momente u Strossmayera, koji su po svom sadržaju vrlo bliski ili istovjetni sa suvremenim ekumenskim sadržajima. Biskup drži da kršćani trebaju biti snošljivi jedni prema drugima, da se imaju međusobno upoznavati, jer nepoznavanje plodi predrasuda. Uvjeren je da pored vjerskih razlika gotovo još veće poteškoće stvaraju mnogi povijesni, nacionalni, kulturni, politički, socijalni i drugi čimbenici, dakle, čimbenici neteološke prirode, pa je zbog toga među narodima raspirivao duh kulturne i nacionalne snošljivosti i suživota. Zatim, on promiče razgovor i suradnju među kršćanima, što inače pospješuje napredak u svakoj ljudskoj djelatnosti, promiče i teološki dijalog, štoviše, on vrlo cjelovito određuje ekumenski teološki dijalog. Drži da bi se Katolička i Pravoslavna Crkva u slavenskim narodima lakše zbližile i ujedinile ako bi se posvuda njegovao kult sv. Ćirila i Metoda, ako bi se glagoljicu i staroslavenski jezik uvelo u katoličku liturgiju i kad bi pravoslavni narodi i države sklopili konkordat sa Svetom Stolicom - oko svega toga on se neumorno zalagao. Zlatna nit pak svih težnji i pothvata treba biti molitva. No, ono što je izuzetno vrijedno istaknuti jest činjenica da takvo, gotovo ekumensko, biskupovo raspoloženje i razumijevanje stvari bitno proizlazi iz njegova poimanja Crkve, koja je sva u službi djela spasenja.

Zatim je slijedilo izlaganje »Povijest odnosa Srpske Pravoslavne Crkve i Katoličke Crkve u Hrvata u 19. stoljeću: beogradski mitropolit Mihajlo i mons. Strossmayer«, u kojemu je dr. Dorota Gil iz Krakova osvjetlila pomalo uvijek osjetljive, a ponekad veoma tupe i nepovjerljive odnose među dvama Crkvama, za koje bi kao paradigma mogli poslužiti odnosi između mitropolita i biskupa. Dr. Nynfa Bosco iz Torina u svom je predavanju »Strossmayer, Solovjov, Rusija« povlačila zamašite poteze, spajajući čvrste točke unutar velebne slavenske i sveslavenske teme koju su Biskup i Filozof, svaki na svoj način razvijali, da bi na kraju Rusiji pridali osobito poslanje da sve slavenske narode predvodi na hodu prema crkvenom sjedinjenju s Katoličkom Crkvom, što bi plodilo europskim preporodom naspram Aziji, ali i značajnom ulogom i političkim položajem koji bi slavenski narodi imali u Europi.

U popodnevnom radnom dijelu, koji se održavao na *Generalnom učilištu Marcianum*, mr. Monica Priante iz Milana izlagala je o »Odnosima između Istoka i Zapada u 19. stoljeću: neke znakovite osobe«, pri čemu je izdvojila i naglasila područje jugoistočne Europe, područje Južnih Slavena, te na tim prostorima susreta Istoka i Zapada opisala i istaknula lik, značenje i ulogu biskupa Strossmayera, misionara Cesarea Tondinija i ruskoga teologa i filozofa Vladimira Solovjeva. Borys Naumov iz Udina pak održao je predavanje »Strossmayer i Starčević«, u kojem je predstavio svu dijalektiku, različitost i dramatičnost s obzirom na nacionalno pitanje kako su ga poimali vođe Narodne stranke i Stranke prava. Ipak, sve u želji da svom hrvatskom narodu pomognu ponovno doći do vlastite države i domovine, dvojica političkih protivnika, Strossmyer i Starčević, na koncu su uskladili svoja stajališta i došli do međusobnog sporazuma.

Nakon što su održana sva predviđena predavanja, slijedio je okrugli stol na temu: »Aktualni vidovi u misli J. J. Strossmayera«. Stol je bio tako postavljen i uređen da su troje studenata s Instituta »San Bernardino« - koji su inače pratili rad skupa, koja pripadaju različitim kršćanskim Crkvama i kulturnim sredinama - redom izlagali kako oni vide Strossmayera, kakav dojam na njih ostavlja kao biskup, pastoralni djelatnik, čovjek Crkve i naroda, koji se zauzimao za političku i vjersku snošljivost te predano radio na jedinstvu kršćana. Takav živahan osvrt i način izlaganja pobudio je i plodnu raspravu u koju su se uključili i predavači, kao i drugi sudionici u radu skupa.

Kao što se moglo vidjeti, skup je obradio različite vidove Strossmayerova života i djelovanja: njegov pastoralni rad, njegovo teološko razumijevanje Crkve, zauzimanje za jedinstvo među slavenskim kršćanima, njegovo kulturno i političko djelovanje. Razgovori pak među sudionicima skupa i sama rasprava nedvojbeno su pokazali koliko je važno da na znanstvenim skupovima koji se

održavaju u inozemstvu, a uključuju i pitanja koja su značajna za hrvatski narod, sudjeluju i hrvatski povjesničari i teolozi. Takvi su susreti i poželjni budući da se na njima mogu ne samo istaknuti pozitivne datosti iz povijesti i crkvena života u našem narodu, nego i ispraviti pokoje i krupno nerazumijevanje, pogrešno i krivo mišljenje i moguće predrasude, koje prvenstveno proizlaze iz činjenice da se nedovoljno ili nikako ne poznaju relevantni čimbenici, osobe i događaji iz naše bliže ili daljnje povijesti.

Venecijanski skup o Strossmayeru zacijelo je obogatio sudionike, no nema sumnje da je opravdao i očekivanja organizatora, koji je u najavi ispravno istakao: »Hrvatski biskup J. J. Sstrossmayer (1815.-1905.) je poznat u kršćanskom svijetu po jednom burnom incidentu za vrijeme rasprava na I. vatikanskom koncilu. Manje su poznati drugi vidovi njegove bogate i snažne личности, osobito njegov napor da na svaki način promiče kulturu u vlastitom narodu. Utemeljio je Akademiju znanosti, Galeriju lijepih umjetnosti, omogućio utemeljenje zagrebačkog Sveučilišta, izgradio je novu katedralu u svom biskupskom sjedištu u Đakovu. Malo je poznat također njegov ćirilo-metodski entuzijizam i njegov postojani i osvjedočeni rad na pomirenju i potpunom sjedinjenju između Istoka i Zapada, osobito u slavenskim narodima. Monsinjur Strossmayer je bio čovjek koji je bio odvažno otvoren i, kao takav, unatoč svojim granicama, istinski preteča vremena.«